

1.12.2009

LISSABONIN SOPIMUKSEN VOIMAANTULON VAIKUTUKSET VALTIOVARAINMINISTERIÖN TOIMIALALLA

EU:n talousarviomenettely ja rahoituskehykset

Lissabonin sopimuksella on vaikutuksia sekä EU:n talousarvioon, talousarviomenettelyyn että rahoituskehukseen.

Ennen Lissabonin sopimuksen voimaantuloa EU:n talousarvio jaettiin perustamissopimuksen mukaisesti ns. pakollisiin menoihin ja ei-pakollisiin menoihin. Näistä pakolliset menot olivat lähinnä maatalousmenoja, joista neuvosto sai viime kädessä päättää. Muut menot olivat ei-pakollisia menoja, joissa Euroopan parlamentilla oli viimeinen sananvalta. Nyt näiden menojen välinen erottelu poistuu, mikä johtaa siihen, että neuvoston ja parlamentin on jatkossa päästävä sopuun kaikista menoista. Kummallakaan ei jatkossa ole lopullista päätäntävaltaa talousarviosta. Näin ollen neuvosto ja parlamentti ovat tasavertaisia budjettivallan käyttäjiä.

Myös talousarviomenettelyyn tulee uudistuksia, koska kahden käsittelyn periaatteesta luovutaan: jatkossa sekä neuvostossa että parlamentissa on vain yksi käsittely, minkä jälkeen sovittelukomiteassa on päästävä sopuun koko talousarviosta.

Vähintään viisivuotiseksi sovittavan rahoituskehysten asema vahvistuu jatkossa. Tähän asti rahoituskehyksestä on sovittu toimielinten sopimuksella, josta kukin toimielin voi periaatteessa irtisanoutua. Jatkossa kehyksestä sovitaan oikeudellisesti sitovalla asetuksella, joka hyväksytään neuvostossa yksimielisesti parlamentin hyväksynnän jälkeen.

Myös varainhoitoasetus tulee muutettavaksi. Jatkossa se hyväksytään yhteispäätösmenettelyssä.

LISÄTIETOJA: Budjettiosasto/ Lainsäädäntöneuvos Martti Anttinen, p. 160 33015

Talous- ja rahaliitto

Talouspolitiikan koordinaatio

Uusi sopimus vaikuttaa jossain määrin myös talouspolitiikan koordinaatiomenettelyihin. Toisin kuin aiemmin, euroaluetta koskevista talouspolitiikan suuntaviivoista päättävät vain euromaat. Sama koskee myös monenkeskisen seurannan ja alijäämämenettelyjen yhteydessä euroalueen jäsenmaille annettavia suosituksia ja muita menettelyjä.

Määräenemmistöpäätöksenteon laajentumisen seurauksena yksimielisesti päätetään jatkossa vain päätettäessä liiallisen alijäämän menettelyä ja lähentymiskriteerejä koskevista pöytäkirjoista, EKP:n valvontatoimista sekä sovittaessa valuuttakurssijärjestelyistä euron ja kolmansien maiden valuuttojen välillä.

Myös komission suhteellinen asema vahvistuu. Keskeinen muutos on se, että komissio voi antaa jäsenvaltiolle, joka ei noudata talouspolitiikan suuntaviivojen suosituksia tai aiheuttaa haittaa talous- ja rahaliitolle, suoraan ennakkovaroituksen ilman, että neuvosto päättää asiasta. Toinen muutos on se, että jäsenvaltioille annettavat alijäämäsuositukset perustuvat komission ehdotukseen, ei enää suositukseen, mikä merkitsee sitä, että jäsenvaltioiden on oltava yksimielisiä, jos ne haluavat muuttaa komission esityksen sanamuotoa.

Talouspolitiikan koordinaatioon vaikuttaa myös euroryhmän aseman muuttuminen. Se säilyy edelleen epävirallisena, mutta sen olemassaolo on nyt kirjattu sopimuksen pöytäkirjaan. Tämän jälkeen euroryhmän puheenjohtajan toimikausi on kaksi ja puoli vuotta.

Ajan myötä kirkastunee myös se, mitä uudesta sopimuksesta aiheutuu, kun unionin ulkoista edustautumista pyritään sopimuksen mukaisesti yhdenmukaistamaan.

LISÄTIETOJA: Kansantalousosasto/ Finanssineuvos Ilkka Kajaste, puh. 160 33184

Lainsäädäntömenettelyt

Lissabonin sopimus merkitsee tiettyjä muutoksia lainsäädäntömenettelyihin talous- ja rahaliiton alalla, mikä ei kuitenkaan muuta olennaisesti toimielinten valtasuhteita. Tavalliseen lainsäätämisyjärjestykseen eli Euroopan parlamentin ja neuvoston yhteispäätösmenettelyyn siirrytään monenvälistä valvontamenettelyä koskevien yksityiskohtaisten sääntöjen vahvistamisessa, Euroopan keskuspankkijärjestelmän ja Euroopan keskuspankin perussäännön eräiden määräysten muuttamisessa sekä sellaisten toimenpiteiden osalta, jotka ovat tarpeen euron käytössä yhteisenä rahana. Toisaalta Euroopan parlamentin asema tietyissä talous- ja rahaliittoa koskevissa kysymyksissä heikkenee, kuten päätettäessä eräiden kieltojen täsmentämiseksi tarvittavista säännöistä, erityistehtävien antamisesta Euroopan keskuspankille sekä liikkeeseen laskettavien eurometallirahojen yksikköarvojen ja teknisten määritelmien yhdenmukaistamisesta.

Lisäksi Lissabonin sopimuksen myötä neuvosto, päättäessään Euroopan keskuspankkijärjestelmän ja Euroopan keskuspankin perussäännön muuttamisesta, tekee ratkaisunsa määräenemmistöllä myös toimiessaan komission ehdotuksesta. Tähän asti määräenemmistö päätöksentekoa on sovellettu vain toimittaessa Euroopan keskuspankin aloitteen pohjalta, kun taas komission ehdotusta koskevana päätöksentekosääntönä on ollut yksimielisyys.

Euroopan keskuspankin asemaa, perustehtäviä tai päätöksentekoa ei Lissabonin sopimuksella muuteta nykyisestä. Johtokunnan jäsenten nimittämistapaa on kuitenkin muutettu siten, että johtokunnan puheenjohtajan, varapuheenjohtajan ja muiden jäsenten nimitys tapahtuu Eurooppa-neuvoston toimesta määräenemmistöllä aikaisemman yhteisen sopimuksen sijaan. Lissabonin sopimuksella myös Euroopan keskuspankki on oikeudellisesti määriteltävä unionin toimielimeksi, ja sitä koskevat siis vastaisuudessa samat yleiset säännöt kuin muitakin unionin toimielimiä.

LISÄTIETOJA: Rahastomarkkinaosasto/ Lainsäädäntöneuvos Seppo Tanninen, puh. 160 33096 ja Neuvotteleva virkamies Minna Aaltonen, puh. 160 34939

Edellä mainittujen muutosten lisäksi huomion arvoista on, että Lissabonin sopimuksella luodaan myös erillinen oikeusperusta kiireellistä rahoitusapua tarvitsevien kolmansien maiden tukemiseksi.

LISÄTIETOJA: Rahastomarkkinaosasto/Jussi Lindgren, puh. 160 34922

Pääomien vapaata liikkuvuutta koskevat määräykset

Toimenpiteet, jotka koskevat pääomanliikkeitä kolmansiin maihin tai kolmansista maista - jos näihin liittyy suoria sijoituksia (ml. kiinteistösijoitukset), sijoittautumista, rahoituspalveluiden tarjoamista tai arvopaperien hyväksymistä pääomamarkkinoille - päätetään Lissabonin sopimuksen myötä yhteispäätösmenettelyssä. Tähän asti päätöksen on tehnyt neuvosto määräenemmistöllä. Jos toimenpiteet merkitsevät taantumista pääomien vapaalle liikkuvuudelle, päätöksen tekee kuitenkin edelleen neuvosto yksin.

Lissabonin sopimuksen mukaan tapauksissa, joissa ei ole olemassa unionin tason säädöksiä pääomanliikkeiden rajoittamisesta kolmansiin maihin, komissio voi sen jäsenvaltion pyynnöstä, jota asia koskee, tehdä päätöksen, jossa todetaan, että jäsenvaltion yhden tai useamman kolmannen maan osalta toteuttamia rajoittavia verotoimenpiteitä on pidettävä perustamissopimuksen mukaisina. Ehtona on, että toimenpiteet perustuvat johonkin unionin tavoitteeseen ja ovat sopusoinnussa sisämarkkinoiden moitteettoman toiminnan kanssa. Jos komissio ei ole tehnyt päätöstä kolmen kuukauden kuluessa, päätöksen voi tehdä neuvosto yksimielisesti.

Euroopan parlamentti ja neuvosto voivat jatkossa vahvistaa kehyksen pääoman ja maksujen liikkuvuutta koskeville hallinnollisille toimenpiteille. Täytäntöönpanon edellyttämistä toimenpiteistä päättää neuvosto.

LISÄTIETOJA: Rahastomarkkinaosasto/Finanssineuvos Asta Niskanen, puh. 160 33132

Euroopan investointipankki

Euroopan investointipankin perussäännön muuttamista koskevia määräyksiä on muutettu Lissabonin sopimuksella siten, että neuvosto voi muuttaa koko perussääntöä yksimielisesti, kun nykyisessä artiklassa sallitaan vain perussäännön tiettyjen kohtien muuttaminen. Pankin mahdollisuus käyttää erilaisia rahoitusmuotoja lisääntyy.

LISÄTIETOJA: Rahastomarkkinaosasto/Tytti Noras, puh. 160 33054

Verotus

Määräykset veroihin ja maksuihin sovellettavista pääperiaatteista sekä neuvoston toimivalta niiden osalta vastaavat sanamuodon teknisiä tarkistuksia lukuun ottamatta pääasiallisesti aiemman EY-sopimuksen määräyksiä.

LISÄTIETOJA: Vero-osasto/ Ylitarkastaja Minna Korhonen, puh. 160 34735

Hallinnon kehittäminen

Lissabonin sopimukseen kuuluu yhtenä tavoitteena parantaa hallintojen välistä yhteistyötä. Tämä korostuu sähköisen hallinnon kehittämisessä. Rajat ylittävän kaupan ja vapaan liikkuvuuden edellytyksiä parannetaan sähköisillä palveluilla. Niiden rakentaminen edellyttää jäsenmaiden järjestelmien yhtenäistämistä ja niiden välisen tiedonsiirron mahdollistamista. Komissiolla on keskeinen rooli toimia koordinaattorina ja tarpeen mukaan käyttää myös sääntelyä kehityksen ohjaamiseen. Komission rooli vahvistunee sähköisen hallinnon kehittämisessä.

Perusoikeuksien kirjassa yhdeksi perusoikeudeksi on määritelty hyvän hallinnon periaatteet. Ne vastaavat Suomen nykyistä lainsäädäntöä.

LISÄTIETOJA: Hallinnon kehittämisosasto/

- Neuvotteleva virkamies Johanna Nurmi, puh. 160 33245 (yleinen hallinnon kehittäminen) ja
- Erityisasiantuntija Olli-Pekka Rissanen, puh. 160 32523 (Sähköisen hallinnon kehittäminen)